

VšĮ Lietuvos laisvosios rinkos institutas, Vilniaus g. 31, 01402 Vilnius, tel. +370 687 48475,
llri@llri.lt; duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 110059496

*(Teikėjo juridinio asmens pavadinimas, adresas, tel. (8 0) 000 0000, faks. (8 0) 000 0000, el. p. adresas,
duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 00000000; teikėjo fizinio asmens vardas ir pavardė,
adresas, tel. (8 0) 000 0000, faks. (8 0) 000 0000, el. p. adresas)*

Nacionalinei švietimo agentūrai

BENDROJO UGDYMO DALYKO VADOVĖLIO TURINIO KOKYBĘ PATVIRTINANTI DEKLARACIJA

2023-07-03

(data)

Patvirtiname, kad bendrojo ugdymo dalyko vadovėlis
Žilvinas Šilėnas ir Marija Vyšniauskaitė, „Ekonomika per 31 valandą“, Ekonomika ir verslumas, X
klasei, 2023, 8 leidimas.

autorius (- iai), pavadinimas, dalykas, klasė, metai, serija)

atitinka Bendrojo ugdymo dalykų vadovėlių ir mokymo priemonių atitikties teisės aktams įvertinimo
ir aprūpinimo jais tvarkos aprašo II skyriuje nustatytus bendruosius ir specialiuosius reikalavimus.
Bendrojo ugdymo dalyko vadovėlių vertino:

1. Dr. Povilas Lastauskas.

(vertintojo vardas, pavardė)

2. Rita Česonienė.

(vertintojo vardas, pavardė)

3. Nerijus Šarauskas.

(vertintojo vardas, pavardė)

Teikėjas patvirtina, kad deklaracijoje pateikta informacija yra teisinga.

(parašas)

Viceprezidentė Aneta Vainė

*(teikėjo juridinio asmens atstovo pareigos, vardas ir
pavardė; teikėjo fizinio asmens vardas, pavardė)*

VADOVĖLIO RECENZIJĄ (VERTINIMO IŠVADA)

Vadovėlio pavadinimas: EKONOMIKA PER 31 VALANDĄ

Autoriai: Žilvinas Šilėnas ir Marija Vyšniauskaitė

Dalykas: Ekonomika ir verslumas

Klasė: X klasė

Turinys atitinka UTA reikalavimus, tekstų kalba yra aiški, nuosekliai pateikiamos temos, užduotys, kas leidžia naują mokymosi medžiagą sieti su jau turimomis žiniomis, turima patirtimi, savo aplinka. Kiekvienas skyrius (pamoka) yra tos pačios struktūros, kas mokiniui greičiau tampa aišku ir greičiau priimama. Vadovėlis lengvai suprantamas, jo tekstas ir iliustracijos kartu su QR kodais ir interaktyvų turinį yra patrauklu besimokantiesiems, skatina jų mąstymą ir aktyvią veiklą. Kaip ir įvade teigia autoriai, atsakymai slepiasi ne vadovėlyje, o – mokinio galvoje.

Kiekviename skyriuje gvildenamos aktualios ir gyvenimiškos temos, kurias 15-16 metų paauglys žino, supranta ir gali jomis diskutuoti. Tokiu būdu autoriai siekia mokinius ne tik išmokyti, bet ir veikti (dalyvauti aktyviose veiklose), todėl vadovėlio medžiaga leidžia ugdyti kompetencijas.

Iš turimos patirties, mokinių itin mėgstama skiltis *Mitų griovėjai*. Daug dėmesio skiriama komandiniam darbui, darbui grupėse, porose. Taip ugdomas mokymasis bendradarbiauti, diskutuoti, išklaudyti kitą nuomonę, argumentuoti, priimti bendrą sprendimą.

Pastebėjimai/rekomendacijos:

- Kiekvieno skyriaus pabaigoje esančios įsivertinimo užduotys atrodo per ilgos, nors, galbūt, tai palikta paskirstyti mokytojo ar paties besimokančiojo nuožiūra.
- rekomenduočiau nenurodyti gydytojo atlyginimo 1500 eur (98 psl. esančioje 1 užduotyje), nes jis yra gerokai didesnis šiuo metu. Akivaizdu, kad jis bus dar didesnis po metų kitų (o vadovėlis tebebus naudojamas tas pats). Rekomenduočiau kaip pavyzdį mokiniams nurodyti:

Profesija Neto mėnesinis atlyginimas (Eur) Veiksniai, darantys įtaką atlyginimo dydžiui

Indų plovėjas

MMA

//--//

- 119 psl. 3 užduotyje taip pat siūlyčiau naudoti ne MMA, o bet koki didesnį DU, tarkime 1500 eur.
- 223 psl. 3 užduotyje Lietuvos biudžeto išlaidos pateikiamos 2023 metų duomenimis, kadangi informacija greitai sensta, galbūt būtų galima greta pateikti orientacinį šalies biudžeto modelį, įvardijant kad įprastai socialinei apsaugai skiriama apie 40 proc., o sveikatai – 15 proc. ir t.t.

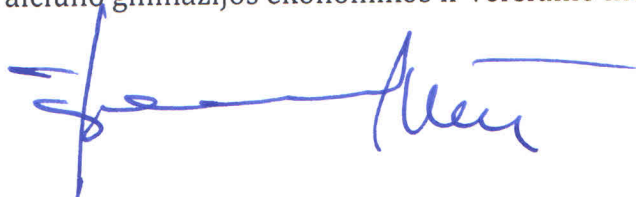
IŠVADA

Vadovėlio turinys atitinka ekonomikos ir verslumo dalyko bendrojoje programoje aprašytą mokymosi turinį, struktūruojamas taip, kad atskiri skyriai dera tarpusavyje, paisoma mokinių amžiaus tarpsnio ir skirtingų kognityvinių gebėjimų, informacijos paieškos sistema padeda rasti reikiamą informaciją, kiekvienoje temoje yra skirtingo sudėtingumo užduočių, klausimų ir užduočių formuluotės aiškios atitinkamo amžiaus mokiniams.

Recenzentas: Nerijus Šarauskas

Kelmės Jono Graičiūno gimnazijos ekonomikos ir verslumo mokytojas metodininkas

2023 06 08

VADOVĖLIO VERTIMIMO IŠVADA/RECENZIJĄ

Pavadinimas: EKONOMIKA PER 31 VALANDĄ

Autorius (-iai): Žilvinas Šilėnas ir Marija Vyšniauskaitė

Ugdymo sritis / dalykas: Ekonomika ir verslumas

Klasė: 10 (II gimnazijos)

Vadovėlio tikslas – nuosekliai ir išsamiai supažindinti mokinius su ekonomikos dalyku, suteikti jiems žinių apie pagrindinius ekonomikos dėsnius ir principus, skatinti domėjimąsi ekonominiais procesais, ugdyti ekonominį ir finansinį raštingumą, antreprenerišką požiūrį.

Vadovėlio turinys, parengtas pagal *Ekonomikos ir verslumo bendrąją programą*, atitinka joje keliamus tikslus ir uždavinius. Pateikiama medžiaga atrinkta tinkamai ir tikslingai. Nuoseklumą bei sklandumą padeda išlaikyti tai, kad kiekviena vadovėlyje pateikiama pamoka turi beveik identišką struktūrą. Vadovėlio medžiaga sudėtingumu ir apimtimi pritaikyta įvairių mokymo(si) stilių mokiniams. Medžiagos vizualizacija parinkta tinkamai, pagrindinės sąvokos parašytos išnašose, kad mokiniams būtų lengviau įsiminti nagrinėjamą temą. Vadovėlyje yra medžiagos, kuri papildo pamokos temą: pateikiami įdomūs faktai, komiksai, o nuskaičius QR kodą, galima pasižiūrėti konkrečiai temai skirtą vaizdo medžiagą.

Vadovėlis patrauklus mokiniui, nes jame kalbama apie tokio amžiaus jaunuoliui rūpimus klausimus, gyvenimiškas problemas. Užduočių tekstai, modeliuojamos situacijos skatina pateikti savo vertinimus ir požiūrį, diskutuoti, kritiškai mąstyti, griauti ekonomikos mitus ir ugdytis profesionalų ekonomikos procesų supratimą bei vertinimą, dalytis asmenine patirtimi, sudaro galimybes gauti grįžtamąjį ryšį ir įsivertinti. Sudaromos sąlygos mokinių saviraiškai ir kūrybai, teigiamų vertybinių nuostatų formavimuisi. Medžiaga skatina ugdytis visas septynias kompetencijas aprašomas *Bendrojoje ugdymo programoje*.

Visose pamokose skatinamas bendravimas ir bendradarbiavimas. Mokiniams siūloma dirbti individualiai, poromis, grupėmis ar visiems kartu, įgyvendinti mokomosios mokinių bendrovės (MMB) projektą.

Ši mokymo priemonė puikiai tinka ne akademinėms žinioms suteikti, bet ir gebėjimams ir nuostatoms ugdytis. Dėstant naują temą mokytojui nereikės rūpintis mokymo metodų įvairove (jų yra vadovėlyje, belieka kūrybiškai pritaikyti), pamokos metu mokytojas galės būti ir patarėjas, ir koordinatorius.

Didžioji dalis medžiagos skirta mokiniams, kurių žinios, supratimas ir gebėjimai yra pagrindinio ir aukštesnio lygio. Mokytojai slenkstinio ir patenkinamo pasiekimų lygio mokiniams turėtų parengti papildomų užduočių arba supaprastinti esamas.

Pastabos/siūlymai/klausimai:

- Atsižvelgdama į praktinę patirtį, galėčiau teigti, kad įsivertinimo užduotis per ilga ir kiekvienas mokytojas turėtų pasirinkti klausimus individualiai.
- Nėra temų: ekonomikos apytaka, paklausos ir pasiūlos elastingumas, fiskalinė politika.
- Verslo temai nagrinėti skiriama užduotis: *Įkurk mokomąją mokinių bendrovę: registruok savo mokomąją mokinių bendrovę Lietuvos Junior Achievement registre ir pasitvirtink įstatus.* Ką daryti tiems mokytojams ir jų mokiniams, kurie nėra LJA tinklo nariai ir neišklausę šios programos?

IŠVADA

Atsižvelgus į pateiktas pastabas ir siūlymus, vadovėlio turinys „EKONOMIKA PER 31 VALANDĄ“ atitinka *Ekonomikos ir verslumo bendrąją programą* ir gali būti naudojamas Ekonomikos ir verslumo dalyko dėstymui 10 (II gimnazijos) klasėje.

Recenzento vardas ir pavardė Rita Česonienė, ekonomikos mokytoja metodininkė

Parašas

Data 2023-07-03

Žilvino Šilėno ir Marijos Vyšniauskaitės vadovėlio „Ekonomika per 31 valandą“ recenzija

Ekonomikos vadovėlių pasirinkimas, ypač kalbantiems angliškai, yra labai gausus; tiesa, jų nestinga ir lietuviškai. Visgi šiuolaikinių, teikiančių pirmenybę ekonomikos dėsnių pastebėjimui, ekonomikos įžvalgų kasdieniam taikymui ir priartinančių ekonomiką prie įtiksluosius mokslus nelinkusių moksleivių nėra daug.

Mano galva, Ž. Šilėno ir M. Vyšniauskaitės vadovėlio „Ekonomika per 31 valandą“ ir yra būtent toks. Šio vadovėlio didžiausias privalumas yra labai draugiškas ekonomikos idėjų pateikimas įvairaus profilio ir polinkių moksleiviams, pabrėžiant plačias ekonomikos taikymo galimybes. Vadovėlio stiprybės – realių situacijų sąsajos su ekonominėmis idėjomis ir sąvokomis, patrauklus medžiagos pateikimas, gerai apgalvoti naratyvai, interaktyvumas (nuorodos su duomenimis, video, kita papildančia medžiaga), skirtingi sudominimo ir įtraukties būdai (diskusijos, situacijų nagrinėjimas, darbas grupėse ir individualiai, skaičiavimo ir rašymo užduotys, ištraukos iš skirtingų sričių ir interesų grupių atstovų pasisakymų (pvz., kalbant apie minimalų atlyginimą), t.t.).

Vadovėlis gali būti puikus tramplynas gilesnėms, labiau formalizuotoms, matematiškai griežtesnėms ekonomikos studijoms vyresnėse klasėse. Autoriai sugeba panaudoti įvairius medžiagos pateikimo būdus; mano rekomendacija būtų pateikti dar daugiau grafinės (duomenimis grįstos) medžiagos, skatinant moksleivius analizuoti ir interpretuoti duomenis, pradėti įžvelgti sąryšius, susimąstyti apie ekonominių kintamųjų matavimą, taip vadovėlį labiau priartinant prie šiuolaikinės, duomenimis grįstos, ekonomikos.¹

Vadovėlio autoriai padeda moksleiviui griauti ne vieną mitą, pabrėžia priežasties-pasekmės ryšius, skatina skaitytoją kūrybiškai interpretuoti pamokos medžiagą. Aš paskatinčiau autorius mesti dar didesnius iššūkius moksleiviams, skatinant jų ekonominį mąstymą.² Ypač svarbios yra 11 ir 12 temos apie darbą ir atlyginimą, nes, nepaisant kuo užsiims moksleivis baigęs mokyklą, vienaip ar kitaip dalyvaus darbo rinkoje. Papildoma medžiaga bei diskusijos apie darbo rinkos dalyvių derybinę galią, darbo rinkos reguliavimo detalės (ne tik MMA, bet ir nedarbo išmokos, aktyvios darbo rinkos priemonės, profsąjungų ir darbo tarybų vaidmuo, t.t.) labai išplėstų moksleivių suvokimą apie verslo ir valstybės sąveiką vienoje svarbiausių, darbo, rinkų.

Autoriai apžvelgia daug svarbių temų per 31 pamoką (valandą). Retai devintokų ir dešimtokų vadovėliuose galima rasti diskusijas apie globalizaciją, prekybos teorijas, protekcionizmą, o tai svarbios temos bandant suprasti kaip funkcionuoja atvirosios ekonomikos tokia kaip Lietuva. Remiantis vadovėlio bazinėmis žiniomis, mokytojai gali paskatinti moksleivius giliau domėtis

¹ Vadovėlyje grafiku pateiktas biudžetas, bet galėtų, pavyzdžiui, būti pateikta Lietuvos importo ir eksporto struktūra, pagrindinės Lietuvos rinkos, valstybės skolos dinamika, moksleivių klausiant paaiškinimo kodėl ji būtent tokia, prašant susieti su pagrindiniais įvykiais. Dėl vadovėlio apimties apribojimų, šios ir panašios duomenų vizualizacijos galėtų būti pateiktos internete, taip skatinant moksleivius užsiimti saviugda, atlikti įvairesnius namų darbus.

² Pavyzdžiui, vietoj fokuso į „darbdavio“ sumokamą Sodros mokesť, kas yra buhalterinis požiūris, kodėl nepaklausus dar labiau konceptualių klausimų – kas, darbdavys ar darbuotojas, sumoka darbo mokesčius? Kas, ekonomine prasme, yra atostoginių mokėjimas, kai darbuotojas nedirba ir atostogauja? Ir pan.

bei diskutuoti apie tokias svarbias ir aktualias temas kaip prekybos karai, sankcijos ar pasaulinės ekonomikos fragmentacija. Suprantama, kad ribotame temų sąrašė neįmanoma aptarti visų svarbių ekonominių idėjų – šio vadovėlio mokytojus kviesčiau praplėsti esamas temas ir paskatinti moksleivius aptarti mažiau aprašytas, bet labai aktualias, temas, pvz., dirbtinio intelekto ir darbo sąveikas, prie stabilizacinių priemonių aptarti ilgojo laikotarpio (augimo ir vystymosi) politikas, klimato kaitos ir globaliųjų viešųjų gėrybių problematikas, t.t.

Šis vadovėlis dėl skaitytojui draugiško stiliaus ir kitų aptartų privalumų gali būti naudojamas ne tik kaip pagrindinis skaitinys klasėje, bet jis pasitarnaus saviugdai ar kaip papildoma mokymosi priemonė, papildanti studijų procesą. Prie recenzijos taip pat pridėdau priedą, kuriame detaliau aptariu keletą taisytinių vadovėlio aspektų.³

Dr Povilas Lastauskas
Queen Mary University of London
Homerton College, University of Cambridge

PRIEDAS

I: „Opportunity costs“ vartojimas

Autoriai rašo: „Žmonės rinkdamiesi įvertina naudą bei sąnaudas ir tikisi savo poreikius patenkinti mažiausia kaina.“ Lietuviškas žodis „sąnaudos“ netinka vartoti angliško „costs“ prasmei perteikti, nes implikuoja patirtas išlaidas ir sunaudotus išteklius (žr. R. Vainienės „Ekonomikos terminų žodyną“, kur sąnaudos apibrėžtos kaip „prekių gamybos, paslaugų teikimo metu *sunaudotų* ekonominių išteklių vertinė išraiška“). Toks apibrėžimas *iš principo prieštarauja* ekonominei logikai ir sąvokos „opportunity costs“ idėjai – žmonės vertina ne tai, ką sunaudojo (kaip implikuoja lietuviškas vertinys), o ką linkę paaukoti, darydami pasirinkimus (angl. opportunity costs *nėra* galimybių sąnaudos (tai net nėra logiška, nes kalbama apie *nerealizuotas* pasirinkimo alternatyvas, o ne tai, kas sunaudota ar panaudota)); tad nesant kito atitikmens, turėtų būti sakoma galimybių (ar alternatyvieji) kaštai (žr. 39 p.), nes negalima dėl nelietuviško žodžio pamesti pačios sąvokos prasmės).

II: Ekonomikos mokslo skirtys

Autoriai rašo: „Ekonomikos dėsnių neįmanoma paaiškinti eksperimentu. Realus pasaulio sąlygų neįmanoma atkurti laboratorijoje. Žmonės yra skirtingi, mąstantys ir todėl jų elgesys nenuspėjamas.“ Šie teiginiai nėra visiškai korektiški.

Atskiros dalelės trajektorijos gali būti visiškai atsitiktinės (pvz., Brown'o judėjimas), bet makro lygiu gali rasti sisteminę struktūrą, taigi ir prognozuojamumas. Lygiai taip pat ir ekonomikoje – atskirų individų pasirinkimai gali būti nenuspėjami, bet žmonių grupių ar makro lygiu gali rasti sisteminiai ir prognozuojami rezultatai, ką tyrinėja makroekonomistai, ekonometrai ir kitų sričių ekonomikos mokslininkai.

Eksperto taikymas taipogi tapęs priimtiniu būdu tikrinti ekonomikos teorijas, tyrinėti elgesius ir daryti inferencijas (Nobelio premija yra apdovanoti ekonomistai, atlikę realius

³ Maža korektūros detalė – knygos turinyje nurodomi temų puslapiai neatitinka faktinių temų puslapių..

eksperimentus, taip pat pasiūlę natūraliojo eksperimento metodologiją, kuomet be tyrėjo įsikišimo įvyksta į eksperimentą panašus įvykis).

Dėl to taip kategoriškai autorių pateiktos skirtybės nėra korektiškos. Siūlyčiau dėmesį labiau telkti ties žmonėms būdingu racionalizavimu, strategijų kūrimu, ateities numatymu ir kitais veiksniais, kurie nėra svarbūs gamtos moksluose ir daro gamtos mokslų eksperimentus lengviau kontroliuojamus, lengviau pasiduodančius atkartojamumui (replikuojamumui) ir priežasties nustatymui, bet, nepaisant minėtų papildomų sudėtingumų analizuojant žmones, yra neteisinga sakyti, kad ekonomikos mokslas nenaudoja eksperimento, kad negalima numatyti makro lygio elgesio ar netgi nustatyti priežastinių ryšių – tai šiuolaikinis ekonomikos mokslas, nors ir ne taip tiksliai kaip gamtos mokslai, geba atlikti.

III: Sąvokų eiliškumas

Vadovėlio vientisumui norėtusi, jog naujos sąvokos būtų apibrėžtos prieš jas vartojant. Pavyzdžiui, 25 p. apibrėžiant mikroekonomiką ir makroekonomiką atsiranda tokios sąvokos kaip pelnas, infliacija, nedarbo lygis, kurios nėra apibrėžtos (pvz., pelnas bus apibrėžtas 147 p., infliacija 234 p., darbo rinkos sąvokos pristatomos 226-227 p.).

IV: Sąvokų tikslumas

Kai kurios sąvokos reikalauja tikslumo. Pavyzdžiui, autoriai infliaciją ir defliaciją apibrėžia per vieno iš galimų priežasčių prizmę (pinigų kiekį), o tai nėra korektiška. Infliacija nėra pinigų kiekio didėjimas; autoriai, žinoma, gali aptarti austrų mokyklos požiūrį, kuris šiuolaikinėse ekonomikose, priešingai negu M. Friedman analizės laikais, yra empiriškai silpnai pagrindžiamas (žr., pvz., Holm-Hadulla F., Musso A., Rodriguez Palenzuela D., Vlassopoulos T. (2021). Evolution of the ECB's analytical framework. ECB Occasional Paper Series, No 277 / September 2021.) Taigi vadovėlio sąvokos neturėtų būti klaidinančios – infliacija, pavyzdžiui, yra visuotinai suprantama kaip „bendrojo (ir tai labai svarbu!) kainų lygio kilimas (žr., pvz., https://www.ecb.europa.eu/ecb/educational/explainers/tell-me-more/html/what_is_inflation.lt.html), o galimų priežasčių analizė yra kitas, bet ne sąvokos apibrėžimo, dalykas. Tie patys argumentai galioja ir defliacijos apibrėžimui.